

Werkboekje Grammatica en spelling van het Stellingwerfs

Les 3 Verkleinwoorden

Hoe zien de verkleinwoorden in het Stellingwerfs er uit? Er zijn nogal wat bijzondere vormen. De hoofdpatronen laten zich als volgt aan de hand van voorbeelden demonstreren.

Na gewone medeklinkers volgt -ien.

Als dat om de regel van de open of gesloten lettergreep nodig is, treedt een extra medeklinker op. Voorbeelden zijn:

kopje - kopp**ien**

scheppe - schepp**ien**

barg - barg**ien**

oge - og**ien**

knecht - knech**ien**

vracht - vrach**ien** '

De uitgang -egien treedt in tegenstelling met het voorgaande op als na korte klinker + b of d een stomme é volgt. Bovendien treedt de vorm -egien altijd op na een korte klinker + m, n, r of l en soms na een korte klinker + ng

Voorbeelden zijn:

slabbe - slab**egien**

vodde - vod**egien**

karre - kar**egien**

hol— hol**egien**

bolle - bol**egien**

koeme - koem**egien**

dam - dam**egien**

kamme - kam**egien**

man - man**egien** '

kanne - kan**egien**

tange - tang**egien**

tonge - ton **egien**

De uitgang -tien treedt op na l, r, n als die niet worden voorafgegaan door een korte, volle klinker. Voorbeelden zijn:

maol - maoltien
schaole - schaoltien
stiekel - stiekeltien
wekker - wekkertien
bore— boortien
bien - bientien
haene - haentien
deken - dekentien
laeken - laekentien

De uitgang -pien treedt op na m als die niet direct wordt voorafgegaan door een volle, korte klinker.

raem - raempien
boom - boompian
naetne - naempian
helm - helmpian
bessem - bessempian

Les 3

Wat is het verkleinwoord van de volgende woorden

stemme - _____	appel - _____
hap - _____	keelgat - _____
knoest - _____	klasse - _____
körf - _____	huus - _____
pepermunt - _____	buse - _____
oge - _____	kladde - _____
kerel - _____	bessem - _____

les 4 Werkwoorden

De uitgangen zijn in de tegenwoordige tijd (t.t.): bij ik: -e of geen uitgang

Voorbeelden zijn:

ik biet(e) ik bijt biet ik?

ik heur(e) ik hoor heur ik?

'ik boor',

maar: ...

omdat ik biete,

omdat ik heure.

Werkwoorden met d of b hebben altijd een -e.

Ik lude ik luid lude ik?

Ik hude ik hoed hude ik?

Ik krabbe ik krab krabbe ik?

De -e vervalt in de vragende vorm, Biet ik? , maar niet na d of b.

Bij werkwoorden als staon staan', gaon gaan' valt alleen de n af.

Ik stao

Ik goa

2e persoon t.t. enkelvoud

ie lopen	'jij loopt',	Loop ie?	Loop jij?
----------	--------------	----------	-----------

ie warken	'jij werkt';	Wark ie?	Werk jij?
-----------	--------------	----------	-----------

jow lopen	'u loopt'	Lopen jow?	Loopt u?
-----------	-----------	------------	----------

jow warken	'u werkt'.	Warken jow?	Werkt u?
------------	------------	-------------	----------

3^e persoon t.t. enkelvoud

Hij warkt	hij werkt	warkt hij?
-----------	-----------	------------

Zij fietst	zij fietst	fietst zij?
------------	------------	-------------

et regent	het regent	regent et?
-----------	------------	------------

Werkwoorden na d en b

in regelmatige werk-woorden treedt -et op,

hij hudet	hij hoedt
-----------	-----------

hij schrobbet hij schrobt.

2e persoon t.t. meervoud

Jim zeggen jullie zeggen

Jim numen jullie noemen numen Jim ?

ze bruken zij gebruiken bruken ze?

ze lopen zij lopen lopen ze?

,

Verleden tijd

De uitgangen in de verleden tijd zijn -te, -de, -ede of geen uitgang

ik fietse

Ik leerde

ik beet (zonder -e, bij sterke werkwoorden)

ik krabbede (bij b verplicht -ede)

ik ludede of lude (bij d niet verplicht)

Sterke werkwoorden krijgen geen uitgang

Anders dan in het Nederlands komen er geen twee d's in werkwoorden als belanen 'belanden' en branen branden'. De stam en het hele werkwoord bevat immers geen d. Men leest dus braande brandde', belaande 'belandde'. Zo ook krijgt een werkwoord als vermoren 'vermoorden' geen twee d's in de verleden tijd. Men leest dus vermoorde. bij ie, hij, jow
les 4

les 4 vervoeg de volgende 4 warkwoorden

Gaon – lopen – bieten – luisteren

TT

VT

Ik _____

Jow/ie _____

wij _____

Ik _____

Jow/ie _____

wij _____

Ik _____

Jow/ie _____

wij _____

Ik _____

Jow/ie _____

wij _____

Het deelwoord/et dielwoord

In het Nederlands meestal met ge- ervoor en d of t erachter: Ik heb gewerkt, het vuur heeft gebrand of we hebben naar het boek gezocht.

In et Stellingwarfs komt ge- er mar in een inkeld geval bi'j, als et al an et warkwoord vaaste zat, zoals et is gebeurd.

Ik heb gefietst - Ik hebbe fietst,

Wij zijn geweest - Wi'j ben west

Ik heb het gedaan – Ik hebbe et daon.

Nou jij, maak een zin met een vorm van het werkwoord en een zin met het deelwoord van het werkwoord.

Warken _____

_____

Heuren _____

_____

Zingen _____

_____

Krabben _____

_____

Vraogen _____

_____

Les 5 Warkwoordsordering

Persoonsvorm voorop, dan hulpwerkwoorden(rest gezegde)

Ik leup naor huus

Ik kon naor huus lopen

De persoonsvorm komt vrijwel altijd achteraan in een bijzin: *ik was in huus en docht dat ik him zingen heurde*

maar staat vooraan in een vragende zin : *Zo'j dat wel doen?*

of een gebiedende zin: *Gao dat now es een keer doen*

Hi'j zee gien woord

Hi'j wol gien woord zegge

't Was jammer dat hi'j gien woord zeggen wol

Taal vergelijken: Hoe bouw je een zin?

1. Jan het him nog nooit scheren loaten
2. Jan heeft zich nog nooit laten scheren
3. Jan het him nooit loaten scheren

Zie je het verschil volgorde? Kijk nu eens naar deze zin:

1. Ik heb Katrijn zien dansen
2. Ik hebbe Katrijn zien daansen
3. Ik hebbe Katrijn daansen zien

Bij zien en heuren kan het andere werkwoord links of rechts staan. Eigenaardig, want bij andere werkwoorden is de volgorde net andersom:

Jan heeft moeten werken

Jan het warken moeten

Katrijn had liever willen zingen

Katrijn hadde liever zingen wild

zien	zij	hebbe
mit	noar	ie
heuren	ik	een
voegel	gaot	schoele
de juffer	zingen	heb
in	de	
	barkenboom	

Maak 3 zinnen met de woorden uit het tekstvak

Les 7 Samensmeltingen('moeilijk verbindingen')

In het Stellingwerfs wordt veel gebruik gemaakt van samengesmolten vormen zoals aj' 'als je' en kuwwe 'kunnen we'. De voornaamste zijn hierna verklaard. Er doen zich af en toe vergelijkbare vormen voor die hier niet zijn opgenomen.

We schrieven kuwwe 'kunnen we', awwe 'als we' en gien ku'we, wi'we. Mar nao een lange klinker schrieven we gien dubbel mitklinkerteken. Dus: lao'we 'laten we', wee'we 'weten we' en zo bin goed, mar verkeerd bin laowwe, weewwe of zo. Ok schrieven we moe'we, krie'we en gien moewwe, kriewwe, want de klinkers oe en ie tellen as lange klinkers.

A'k

a'k	als ik
da'k	dat ik
dao'k	waar ik
geloo'k	geloof ik
he'k	heb ik
kree'k	kreeg ik
krie'k	krijg ik
la'k	lag ik
lao'k	laat ik
leu'k	liet ik
li'k	lig ik
ma'k	mag ik
moe'k	moet ik
vrao'k-	vraag ik
vreu'k	vroeg ik
wa'k	wat ik, was ik
wao'k	waar ik
wee'k	weet ik
wi'k	wil ik
	wou ik, word ik
zae'k	zeg ik
za'k	zal ik, zag ik
zo'k	zou ik

AJ'

aj'	als je
bi'j'	ben je
daj'	dat je
dao'j'	waar je
deej'	deed je
doej'	toen je, doe je
gaoj	ga je
haj'	had je
he'j'	heb je
koj'	kon je, kom je
kree'j'	kreeg je
krie'j'	krijg je
kuj'	kun je
kwaj'	kwam je
laj'	lag je
lao'j'	laat je
lej'	leg je
li''j'	lig je
maj'	mag je
moe'j'	moet je
moj'	moest je
staoj'	sta je
waj'	wat je, was je
wao'j'	waar je
wee'j'	weet je
wi''j'	wil je
woj'	word je, wilde je
zaj'	zag je
zej'	zeg je
zie'j'	zie je
zoj'	zou je
zuj'	zul je

Type LAOJ'M, AJ'M

aj'm	als jullie
bi'j'm	zijn jullie
daj'm	dat jullie
dao'j'm	waar jullie
deej'm	deden jullie
doej'm	toen jullie, doen jullie
aj'm	als jullie
bi'j'm	zijn jullie
daj'm	dat jullie
dao'j'm	waar jullie
deej'm	deden jullie
doej'	toen je, doe je
gaoj'm	gaan jullie
haj'm	hadden jullie
hej'm	hebben jullie
koj'm	konden jullie, komen jullie
kreej'm	kregen jullie
laoj'm	laten jullie
lej'm	leggen jullie
li'j'm	liggen jullie
maj'm	mogen jullie
meuj'm	mogen jullie
moej'm	moeten jullie
kriej'm	krijgen jullie
kuj'm	kunnen jullie
kwaj'm	kwamen jullie
laj'm	lagen jullie
staoj'm	staan jullie
vraoj'm	vragen jullie
waj'm	wat jullie, waren jullie
waoj'm	waar jullie
weej'm	weten jullie
wi'j'm	willen jullie
woj'm	wilden jullie, worden jullie
zaj'm	zagen jullie
zej'm	zeggen jullie
ziej'm	zien jullie

Type AWWE

awwe	als we
biwwe	zijn we
dawwe	dat we
hawwe	hadden we
hewwe	hebben we
kuwwe	kunnen we
kowwe	konden we, komen we
kwawwe	kwamen we
mawwe	mogen we
mowwe	moesten we
wawwe	wat we, waren we
wiwwe	willen we
wowwe	wilden we, worden we
zowwe	zouden we
zuwwe	zullen we

Type LAO'WE

dao'we	waar we
doe'w	doen we
gao'we	gaan we
geloo'we	geloven we
krie'we	krijgen we
lao'we	laten we
meu'we	mogen we
moe'we	moeten we
stao'we	staan we
vrao'we	vragen we
wao'we	waar we
wee'we	weten we

Les 7 Samentrekkingen

Maek van de volgende zinnen de verbieningsvorm van warkwoord en persoonlik veurnaemwoord.

Veurbeeld: Gaon jim op e tied naor schoele? – Gaoj'm op e tied naor schoele?

1. Zollen we daor henne kunnen?

_____

2. Konnen we daor henne?

_____

3. Bin jim d'r ok henne west?

_____

4. Zal ik je een klap verkopen?

_____

5. Mag ik ofkieken, eers kan ik et niet.

_____

6. Wil ie mij niet even veurzeggen?

_____

7. Mag hi'j mij even helpen?

_____

8. Hoe wol ie dat we jow verjaordag vieren?

_____

Les 8 Spelling Taelhulp veur et schrieven

1. Schrief de klaanken ao (slaopen) en ae (waeter) op die maniere, dus mit de a veurop.

De ao wodt dus de heldere ao-klaank mit bedoeld zoas in slaopen. De oo is hiel wat anders. In et woord aovend ('avond') hej' dus de heldere klaank krek as in slaopen. In 'De Ovend' (betekenis: 'oven', uutspraake: [oobmt]) zeg en schrief ie dus een o, gien ao!

2. **De warkwoorden** Mit de d's en t's gaot et mit dezelve regels as in et Nederlaans. Dus: hi'j wodt, hi'j wodde. Dat hooft ok in dat as een warkwoord zels gien d het, d'r ok gien twie d's in kommen kunnen. Een veurbeeld. Et warkwoord is branen. Daor zit gien d in, en dan wodt de verleden tied dus braande. De tegenwoordige tied krigt dan alliend een t, dus hi'j braant. Dat gaot ok op veur bi'jveurbeeld helen: hi'j hooft. Et warkwoord helen het ommes ok gien d. Ok over disse kwesties kuj' veul vieren in et spellingboekien Hoe schrijf je 't Stellingwerfs?

3. In et Nederlaans hebben flink wat warkwoorden in de verleden tied een aandere klinker, zoas in 'bieden-bood'. Dat het et Stellingwarfs ok, zoas in bieden-beud. Mar et Stellingwarfs het ok in de tegenwoordige tied nogal es een aandere klinker. Dat is bi'j de woorden hi'j, zi'j, et, dus in et inkelvoold. Dus: hi'j bödt 'hij biedt', hi'j blift 'hij blijft' en zo wat henne. Die vormen kuj' ok allemaol makkelik vieren in et spellingboekien (aachterin).

4. Krek as in et Nederlaans schrieven we een lange klinker mit ien teken, as hi'j in een eupen lettergrepe staot. Dus lopen en huzen . Mar dat moet dan ok in et verkleinwoord. Dus naost huus schrief ie husien, naost boot schrief ie botien.

Les 7 Spelling Vul in ae of ao

1. Roelf lust (graag)_____appels
2. De (soldaten) _____reden in de tanks.
3. De (magere)_____man kon et (zware)_____pak
(haast)_____ niet tillen.
4. (daar)_____(staat)_____een mooie oolde
(waterpomp)_____pompe.
5. D'r kwam gien (einde) an et hoesten.
6. Een (haan)_____heeft een (kam)_____
7. De appel (staan)_____in de kelder.

8. Op de (tafel)_____lag een (stapel)_____schriften.

Les 9 Meervouden in het Stellingwerfs

De vorming van bet meervoud in bet Stellingwerfs is overzichtelijker dan die van het verkleinwoord . Woorden die in bet Nederlands **-en** krijgen, krijgen die doorgaans in het Stellingwerfs ook.

Voorbeelden: bak - bakken

boom - bomen

kappe - kappen

hokke - hokken

doeve - doeven

De overgang van b naar m is bepaald niet algemeen; zo klinkt het meervoud van tobbe `tobbe, teil' altijd als [tobm] en niet als [tom :] .

De meervouds-s doet zich bij meer woorden voor dan in het Nederlands. Het Stellingwerfs heeft, in tegenstelling tot het Nederlands, bij woorden op -ing(e) of -ige een voorkeur voor het achtervoegsel -s

wekker - wekkers

lepel - lepels

deken - dekens

woning – woning

menning, mennige - mennings = 'zandpad, karrenspoor - zandpaden, karrensporen'

betaeling - betaelings, ook wel betaelingen = 'betaling - betalingen'

Eindigt een grondwoord op een klinker, zie de voorbeelden hierna, dan volgt **-en**, meestal voorafgegaan door een ingevoegde n, die vaak als een d klinkt . *Die hoort men echter weer niet na oe ; in dat geval wordt de n aangehouden .*

schoe - schoenen (uitspraak : lang klinkende n) 'schoen - schoenen'

koe - koenen (uitspraak: lang klinkende n) 'koe - koeien'

stee - stenen = 'plaats - plaatsen'

zee - zenen = 'zee - zeeën'

De meervoudsuitgang `-eren' in Nederlands `kinderen ; `kalveren' doet zich in het Stellingwerfs niet voor . Het Stellingwerfs heeft hier -er :

kiend – kiender= kind - kinderen

kalf – kalver = kalf - kalveren

ei – eier = ei - eieren

laom - laomer = lam - lammeren

Les 9 Zet in het meervold

Een haand - _____

Een laand - _____

Een kroje - _____

Een brief - _____

Een kiend - _____

Een oolder - _____

Een keuning - _____

Een strand - _____

Een mesiene - _____

Een man - _____ of _____

Een braand - _____

Een slee - _____

Een bessem - _____

Een lieperd - _____

Een benaan - _____

Een moes - _____

Een ei - _____

Een körf - _____

Een siepel - _____

Een eerappel - _____

Schrijf de verkleinwoorden

woord	
man	
boom	
hokke	
keerze	
doeve	
neve	
bakkeri'je	
jonge	
stobbe	
maod	
vlagge	
kroje	
slee	
vodde	

Les 10 warkwoorden en ordering

Warkwoordsordering

Persoonsvorm voorop, dan hulpwerkwoorden(rest gezegde)

Ik leup naor huus

Ik kon naor huus lopen

De persoonsvorm komt vrijwel altijd achteraan in een bijzin: ik was in huus en docht

dat ik him zingen heurde

maar staat vooraan in een vragende zin : Zo'j dat wel doen?

of een gebiedende zin: Gao dat now es een keer doen

Hij zee gien woord

Hij wol gien woord zeggen

't Was jammer dat hij gien woord zeggen wol

Streep het foute diel deur:

1. Ik las, dat hi'j een kiend **had heuren raozen/had raozen heuren/ raozen heurd had.**
2. Daenk eromme, die staepel **kan omme vallen/vaalt omme kan/omme kan vallen.**
3. Zo'j dat wel **willen lezen?/ lezen willen?**
4. Hi'j zee dat hi'j Beyoncé **zingen had heurd/had heuren zingen/zingen heurd had.**
5. Zi'j docht dat ze een voegeltien **vliegen had zien/had zien vliegen/vliegen zien had**

Vul de goede warkwoordsvorm in

1. Zi'j _____ (blieven) vandaege thuus.
2. Hi'j het de katte _____ (vermoren)
3. Wi'j _____ (kunnen) al aorig Stellingwarfs _____ (schrieven)
4. De manluu _____ (warken v.t.) in et vene

Vertael de zinnen in et Stellingwarfs

1. Wij graven in de tuin

2. Zij moet de tafel dekken met het tafelzeil

3. De kinderen spelen op het schoolplein

4. Wilt u een kopje koffie?

5 Leggen jullie dat pakje daar maar even neer.

Les 11 Vertaal/spelling

Vul het woord in

1. Vandemorgen moet ik op begraffenis. Mien buurman is uut de .....raekt.
2. Kuj'daor.....springen?
3. De kiender speulden een hiel oold .....
4. Et .....is bevreuren, mar er is nog gien .....
5. Kiek es naor de locht. Daor komt.....
6. Ie letten allienig op kleinigheden; niet zo .....
7. Ik bin zo bliede as een .....
8. Wat vin ie van mien soep? .....
9. Wi'j hollen van .....op et .....
10. Hoe diepe moej' .....veur et een gruppe is?

Schrief in et Stellingwarfs

veen	
bruin	
slaapkamer	
land	
stapel	
raken	
laars	
glaasje	
paadje	
jongetje	
mevrouw Bos	
kanaal	
meneer Bakker	
schoolbank	
spelen	
zaag	
hamer	
uil	
kinderen	
eieren	
tang	
schaar	

Werkwoorden vervoegen

Les 12 De warkwoorden

Vul et schema in

	tegenwoordige tied	verleden tied
ik		
iee		
hi'j/zi'j		
wi'j	snieden	
ik		
iee		
hi'j/zi'j		
wi'j	bienen	
ik		
iee		
hi'j/zi'j		
wi'j	numen	
ik		
iee		
hi'j/zi'j		
wi'j	heuren	

Vul et schema in

	tegenwoordige tied	verleden tied
ik		
iee		
hi'j/zi'j		
wi'j	warken	
ik		
iee		
hi'j/zi'j		
wi'j	staepelen	
ik		

iee		
hi'j/zi'j		
wi'j	krojen	
ik		
iee		
hi'j/zi'j		
wi'j	timmeren	
ik		
iee		
hi'j/zi'j		
wi'j	zaegen	
ik		
iee		
hi'j/zi'j		
wi'j	opruumen	
ik		
iee		
hi'j/zi'j		
wi'j	sjouwen	

Les 13 Proefexamenopdrachten

Vertael:

1. Piet sloeg mij _____
2. Zij schreef jullie _____
3. Jan noemde hen bang _____
4. Zij wast zich _____

Schrief op 2 manieren

1. Kun je 1. _____ 2. _____
2. zullen we 1. _____ 2. _____
3. weten we 1. _____ 2. _____

Noteer het verkleinwoord

Laand	
pat	
wolke	
kladde	
jonge	
schoele	

Noteer et meervold

Laand	
taofel	
huus	
dorp	
kiend	
zaege	

Vul de goede werkwoordsvorm in

1. Hi'j _____ vanaovend gien eten(kriegen)
2. Wie het op olejaorsaovend de klokke _____?(luden)
3. Ze _____ (kunnen) heur ok nooit es even rustig _____ (holen)
4. _____ (leggen jullie) dat naost ons huus daele?